

Carme Miquel
Benilluna

L'ECLÈCTICA

bromera

Benilluna

Carme Miquel

L'ECLECTICA
bromera

PRIMERA PART

ANY 2018: ALLÀ ON TOT VA COMENÇAR

Encara queda un fil de llum en el cel de ponent quan Rosanna ix apressadament de l'aeroport de Manises. Carregada amb un voluminós equipatge, puja a un taxi amb l'esperança d'arribar a temps a l'hotel on havia quedat amb la cosina Teresa, perquè aquesta acaba d'enviar-li un whatsapp dient-li que a penes pot esperar-la vint minuts més.

Després de dotze hores i mitja de vol de Buenos Aires a València, l'avió hi havia aterrat puntual i Rosanna hauria pogut arribar a la cita amb la cosina en el temps acordat. Però en el departament de policia l'han retinguda una hora llarga degut a problemes burocràtics relacionats amb el transport de les cendres de la seua àvia, Rosa Blanc, morta feia unes setmanes. Setmanes inacabables, gestions tan fastigoses com de vegades inútils que Rosanna, allà a l'Argentina, havia dedicat a la preparació del viatge i a la tramitació de tota la documentació que li calia: l'urna hermètica amb la identificació corresponent i certificats de diversos organismes. A més de cansada estava indignada, ja que mentre que en la major part d'aerolínies traslladar les cendres d'un difunt no tenia cap complicació, en la que ella havia viatjat aquest fet suposava pràcticament el mateix procés que traslladar un cadàver. I ara que ja havia arribat al lloc de destí, encara li mancava un document, li havien dit.

Preguntes, telefonades a l'Argentina, revisió dels papers una vegada i una altra. Finalment, l'empleada que l'ha atesa, li ha dit que podia anar-se'n, però sense l'urna, que es quedarà custodiada en un apartat específic de l'aeroport, fins que hi arriben les confirmacions burocràtiques que s'esperen.

El taxi s'atura a la porta de l'hotel. Teresa encara espera al vestíbul asseguda en una butaca de disseny modern, amb un llibre entre les mans. Alça la mirada i reconeix la silueta fràgil de Rosanna. Les dues dones es fonen en una abraçada.

—Ho sent moltíssim —li diu després dels primers mots de salutació—. No puc faltar al sopar amb els companys de treball i ja hi faig tard. Demà seré tota teua.

—No et preocupes, Teresa. M'anirà bé descansar i asserenar-me primer que res. He passat uns dies molt estressada preparant el viatge i ara el canvi d'horari i aquest contratemps.

—Tenia moltes ganes de retrobar-te, Rosanna. Faré tot el que podré per compartir amb tu aquest viatge sentimental teu.

—Sentimental, familiar, absurd... no sé com qualificar-lo.

Teresa riu, l'abraça novament i se'n va cap a la porta. Abans d'eixir al carrer es gira, la saluda amb la mà i li fa l'ullet amb gest de complicitat.

Mentre els recepcionistes de l'hotel acaben de fer els tràmits, Rosanna segueix amb la mirada aquella dona d'aspecte jove, morena, alta i estilitzada, cosina llunyana seua, que es van conèixer quan aquesta anà a visitar l'Argentina tres anys arrere. De la mateixa edat totes dues —en aquell moment trenta-sis anys—, separades feia poc de les respectives parelles, vitalistes i acollidores, de seguida van connectar emocionalment i intel·lectualment, fins al punt que una part del viatge per l'Argentina que Teresa tenia programat, el van fer juntes.

Paisatges canviants. De color ocre els uns, d'un verd esvaït els altres. Glaceres amb nom propi com el Perito Moreno i cascades supranacionals com les d'Iguaçú. Planes immenses i la serralada dels Andes a un costat. Un Buenos Aires inacabable, ciutats espatarrades, *villas miseria* i palauets d'estil francès. Petites rialles amb un got de vi al davant, confidències, alguna escapadeta amb algun *pibe* d'edat indefinida... Experiències que les van unir i feren que a partir d'aquells moments s'establira una bona relació

entre les dues cosines. Des de llavors i durant tres anys, la comunicació mantinguda d'una banda a l'altra de l'oceà, ha sigut fluïda i afectuosa.

Rosanna pensa en les situacions viscudes amb Teresa mentre sopa qualsevol cosa a la cafeteria de l'hotel. En acabar, puja a l'habitació. Vora el balcó que dona a la plaça hi ha una taula de fusta pintada de gris, com la resta del mobiliari. Hi deixa damunt la seua tauleta i mentre aquesta es carrega la jove enretira les cortines i observa l'exterior. La plaça és un espai molt ample, ben il·luminat, on conflueixen cinc o sis carrers. Al mig, un petit rogle enjardinat és el contrapunt a les vies d'asfalt. Els vehicles hi circulen lentament per la proximitat dels diferents semàfors i la gent passeja calmada per les amples voreres que també són ocupades per les taules dels cafés i restaurants.

Quan la connexió de la tauleta és a punt, Rosanna envia una foto de l'habitació a la mare i els germans i els escriu només per a dir-los que es troba a València, que està bé però cansada i ja els contarà els pròxims dies com va tot. I *tot* vol dir les visites i la relació amb els familiars del poble, de Benilluna —on es desplaçarà aviat amb Teresa—, tant els ja coneguts com els fins ara desconeguts, i la destinació que donarà a les cendres de l'àvia. El que no està comprés dins del *tot* és el component emocional i nostàlgic del viatge i l'intent de descobrir alguns aspectes de la infància i l'adolescència de la iaia, Rosa Blanc, que va emigrar a l'Argentina amb dèsset anys, en contra de la seua voluntat, amagant en els racons de memòria retalls de la seua vida que ningú, ni tan sols la filla i els fills, coneixen. Només ella, la neta, és depositària d'uns records que l'anciana li va transmetre els darrers anys de la seua vida en llargues converses d'evocació i de confidències. Només ella, per ara, és sabedora del secret familiar millor guardat. «El secret familiar millor guardat», s'ha repetit Rosanna moltes vegades d'ençà que el coneix.

—Al llarg d'aquests anys —explica Rosanna a Teresa—, jo m'he fet una imatge molt definida del poble de Benilluna. És la imatge que em va transmetre la iaia en les seues converses: carrers de terra amb voreres estretes, cases d'una o dues plantes amb façanes blanques de calç i grans portes de fusta. Reixes i balcons de ferro o finestrons menuts, segons els possibles dels respectius propietaris, i les teulades de teules morunes amb vessants a dos costats i amb canaleres que, quan plou, arrepleguen l'aigua que omplirà les cisternes i aljubs que hi ha als corrals. I la plaça Principal, quadrada, amb una font circular al mig, presidida pel campanar i la façana de l'església d'un barroc modest, construïda a mitjan segle XVIII. Però ja sé, Teresa, que aquest retrat respon al poble de fa setanta anys, a les imatges que es van encastar, per a no esborrar-se mai, en els ulls de la Rosa Blanc joveneta. I jo les he recreades aquestes imatges, inclús les he idealitzades i ara tinc el temor de la decepció, perquè la Benilluna actual segurament no deu tindre res a veure amb aquella dels anys quaranta del segle passat. I, tal vegada, el lloc on la meua estimada iaia volia que depositara les seues cendres, ni tan sols existeix.

Teresa l'escolta amb atenció i li diu que hi ha aspectes que romanen, que sí que serien reconeguts per Rosa Blanc: l'església, l'estructura dels carrers i les places, moltes façanes, edificis que han restaurat...

Rosanna beu un glop del café amb llet que ha demanat a la cafeteria de l'hotel. La seua silueta d'aspecte fràgil es retalla sobre el gran finestral de vidre que dona a la plaça. Prima, amb una melena llisa de cabell castany amb metxes clares, els seus ulls verds llueixen quan dirigeix la mirada cap a la claror. Igual com passa amb Teresa, sembla més jove dels trenta-nou anys que té i els seus gestos són calmats però expressius, quan comenta amb la cosina diversos aspectes, abans d'abordar allò que realment té interès per contar-li relacionat amb la vida de la seua àvia. Perquè si vol endinsar-se en qüestions de la infància i joventut de Rosa Blanc, necessitarà ajuda. I si vol descobrir aspectes desconeguts o vol trobar protagonistes

relacionats amb «el secret familiar millor guardat» que l'àvia ha amagat durant tota la seua vida, necessitarà complicitats.

–Saps una cosa, Teresa? He arribat a identificar-me tant amb les emocions i els desitjos de la meua iaia que ara que estic a punt de culminar el viatge que ella havia somniat i de xafar els espais que ella havia estimat, tinc el cor en un puny i em sent inquieta. Més del que ho he estat mai. És com si haguera iniciat un camí desitjat però que, arribat el moment, em crea dubtes perquè no sé si allò que trobaré a la fi del camí m'agradarà.

–Clar que t'agradarà –diu Teresa mentre li fa un colpet a l'esquena–. Però, també t'he de dir que em sorprén la identificació tan intensa que tens amb la teua àvia.

–Segurament perquè de menuda vaig passar llargues temporades amb ella. Ja en aquell moment l'àvia em contava moltes coses de la seua infància a Benilluna i ho feia de manera tan profunda, acaronent-me amb la mirada fosca i brillant dels seus ulls grans, que de vegades jo em sentia part del món que em mostrava. I vam establir un vincle especial que no sabia explicar-te. Després, vaig anar creixent i em vaig distanciar de tota la meua família, també de l'àvia. Però quan la meua parella, ja saps, l'impresentable de Romano, em va abandonar, vaig sentir la necessitat de suport familiar i, sobretot, el vaig trobar en la iaia. Les seues mans, amb el perfum de colònia Lavanda que jo notava quan me les passava suaument per les galtes i la seua veu feble, gairebé murmurant, que sempre em dedicava elogis i paraules dolces, eren per a mi com un bàlsam curatiu. Molts dies, en eixir de la faena, anava a visitar-la en la nostra casa on des de feia un temps ella vivia amb ma mare. A la iaia habitualment la trobava amb un llibre entre les mans.

–I va ser quan començà a explicar-te coses de Benilluna.

–Sempre ho havia fet, amb freqüència m'havia parlat d'alguna gent i m'havia explicat aspectes del seu poble, costums, anècdotes, la seua vida de xiqueta... L'enyor pel seu passat a Benilluna hi

havia estat molt present en la seua vida. Era una etapa que tenia incrustada en el racó més important de la memòria. Ella deia que la memòria forma part de l'existència, que la vida de les persones no és res si no s'agafa de la mà dels records. Que la memòria és com el llibre de cadascú amb moltes pàgines escrites tot i que de vegades ocorre que alguns paràgrafs o algunes pàgines s'esborren. I, malauradament, per a algunes persones s'esborra el llibre sencer. Però ella, em deia, havia imprés bé els records de Benilluna perquè no hi desaparegueren mai.

Rosanna abaixa els ulls i manté uns segons de silenci. Mira al carrer, s'acaba el café amb llet i continua

—En aquells dies de les meues visites, l'àvia Rosa em va manifestar més obertament els seus sentiments i em va parlar de qüestions més personals. I no sé si era pel meu estat d'ànim després de la separació de Romano, que em trobava més receptiva i sensible, però el fet és que vaig anar identificant-me molt amb ella. De vegades era com si els seus sentiments es barrejaren amb els meus. I quan va patir l'embòlia, que pensàvem que no la superaria, i va emmalaltir de manera greu, vaig sentir molta tristor. Rosa Blanc, la meua estimada iaia, tenia ja huitanta-quatre anys. Pensar en la seua malaltia feia que m'envaïra una amargor especial perquè sabia que acabaria la seua vida sense acomplir un desig que l'havia acompanyada en moments de la seua vida, que era el de tornar a la seua terra.

—I ara vols acomplir-lo tu per ella.

—En certa manera, sí.

—Realment, quan la vaig conèixer, em va semblar una dona molt intel·ligent i molt entrançable la teua iaia Rosa Blanc. I guapa.

Rosannariu.

—I presumida. Mai no es deixava veure per ningú si no anava ben pentinada i amb els llavis pintats. I les ulleres les tenia a mà per si havia de llegir alguna cosa, però evitava posar-se-les perquè sabia que tenia els ulls bonics. Es queixava que se li havien arrupit,

que no eren com els de quan era jove que tots s'embadalien amb aquells ulls seus.

—Però, arrupits i tot, jo li recorde una mirada obscura, neta i profunda.

—Quan tu la vas conèixer encara tenia una salut acceptable tot i que feia temps que arrossegava problemes de cor. L'embòlia vingué després. Es va salvar però es va quedar molt dependent. Per sort, el seu estat intel·lectual i mental va quedar intacte. Els metges se'n feien creus en comprovar la seua lucidesa. Jo vaig continuar visitant-la cada dia en eixir del treball. I en els llargs moments d'immobilitat al seu costat o quan la passejava pel parc amb la seua cadira de rodes, ella va continuar rememorant amb mi la seua infància i joventut a Benilluna i també les seues vides (vides i no vida, perquè deia que el seu pas pel món eren moltes vides juntes) a l'Argentina. Va ser durant una d'aquelles passejades, mentre jo descansava asseguda en un banc i ella en la seua cadira, cara a cara, quan em va explicar el que anomenava «el secret familiar millor guardat».

CENDRES I TERRA

És vesprada avançada. Un cel rogenic tiny de color rosa els bancals de ceps, sense fulles encara, que poblen els turons que han sigut escalonats amb centenaris màrgens de pedra en sec. Unes quinze persones han eixit del poble i han avançat per una senda menuda. A uns cinc-cents metres, vora un barranc eixut –només porta aigua quan plou molt, havien dit– hi ha l'antic safareig que, després de més de seixanta anys abandonat i mig en runes, fa poc que va ser restaurat. Unes penyes entre les quals creixen mates de farigola i de romer separen el llavador del barranc i una gran carrasca que endinsa les seues arrels sota les roques, projecta la seua ombra cap a llevant. Rosanna creu, amb bastant seguretat, que aquell és el lloc que l'àvia li havia indicat abans de morir perquè hi depositara les seues cendres. El llavador, la gran carrasca –encara que ella parlava senzillament d'un arbre– i el barranc són bons indicadors. El que no hi ha és una caseta de camp amb riurau a la qual l'àvia també havia fet al·lusió. Possiblement ocupava l'espai on ara hi ha un simple descampat pedregós.

El dia d'abans, Rosanna i Teresa havien cavat un clot a un costat del barranc. I en aquell clot, amb un poc de tremolor a les mans, la neta ha depositat les cendres de l'àvia. Després l'ha cobert amb terra, hi ha plantat una mateta d'espígol ben arrelada i l'ha regada, mentre un joveníssim músic de Benilluna, de nom Toni Martí, toca amb un clarinet la melodia d'una cançó antiga que Rosanna li havia demanat perquè sabia que a Rosa Blanc li agradava molt: «Mirando al mar soñé que estabas junto a mí...».

Els acompanyants mantenen silenci. La silueta de Benilluna, presidida pel campanar, es retalla davant del cel rogenic. Rosanna ha pres la paraula.

«Vull expressar el meu agraïment a totes les persones que heu volgut acompanyar-nos en el record que dediquem a la meua iaia, Rosa Blanc, morta a l'Argentina fa ara un mes i mig. Ella havia desitjat descansar per sempre més ací, en aquest espai del seu poble i gràcies a tots vosaltres, família i amics que m'heu ajudat en tot, he pogut acomplir el seu desig. Rosa Blanc va viure els darrers setanta anys a l'altra banda de l'Atlàntic i allà va crear la seua família. Però puc assegurar-vos que el seu pensament sempre va estar ací, en la terra on va nàixer i va passar els temps més feliços, els primers dèsset anys de la seua vida. Els qui la van conèixer perquè van viatjar a l'Argentina i passàreu per la ciutat de Mendoza a visitar-nos sabeu que és cert, que ella enyorava molt el seu poble. Tots us van admirar de com de nítids i exactes eren els records que tenia de Benilluna, de les cases, de la gent, de la vida d'aquells temps seus. Ella volia pensar que hi tornaria i aquella il·lusió l'ajudava a viure. Però no va poder ser en vida, per això quan sentia que la vida se li acabava, em va demanar que la portara després de morta. I com que sabia que jo compliria el seu desig, que jo mouria cel i terra per complaure-la, va passar les seues últimes hores tranquil·la, amb el seu pensament posat en aquestes plantes, en aquest cel, en aquesta brisa suau que ara ja l'acompanyarà per sempre. Novament gràcies a tots i a totes. I a les dues dones que després de tants anys encara la recorden, que van compartir amb ella jocs i il·lusions adolescents, deixeu-me que els faça una forta abraçada.»

–Missió acomplida –diu Teresa quan de bell nou es troben a la casa on les allotja Maria, una altra de les cosines llunyanes.

–La primera part de la missió sí –diu Rosanna somrient–. No ha sigut gens difícil contactar amb els familiars més pròxims. Tant Maria i Joan, que ens coneixíem del seu viatge a l'Argentina, com la resta que he conegut ací, són molt acollidors i han entès

molt bé el sentit de la meua estada a Benilluna. Mai no els estaré prou agraïda.

—M'alegre molt. Així me'n torne a València més tranquil·la, mentre tu completes els altres objectius del teu viatge. Ara saps que les cosines Maria i Pepita estan disposades a ajudar-te en la reconstrucció de la vida de Rosa Blanc.

—Sí. Però a elles no els puc contar el «secret familiar millor guardat» que, per fi, t'he contat a tu. Almenys no encara.

—Un secret mantingut durant molts anys que només tu coneixes. És curiós. I tu creus que no pots explicar a les cosines que la teua àvia, quan era joveneta, estava enamorada d'un xicot de Benilluna i que ta mare és filla d'aquest xicot? No pots demanar-los que t'ajuden a saber alguna cosa d'aquell home que, en definitiva és, o era si ja és mort, el teu avi?

—No gose fer-ho. Si aquell home —el meu avi, vaja— encara és viu i arribara a oïda seua aquesta història, tal vegada se sentiria molest. O no, jo què sé! I en qualsevol cas, en l'entorn de la seua família —pense que deu tindre fills i nets— suposaria un trasbals. A més, jo hauria d'explicar també que l'àvia no va estimar mai el seu marit argentí, l'home amb qui es va casar als dèsset anys obligada pels seus pares. No, no gose explicar-ho. Però sí, sí que voldria saber coses del meu avi.

—Tal vegada demà, quan visites aquelles dues ancianes que han vingut al soterrar de les cendres de la teua àvia, podràs aclarir-ne alguna cosa.

La senyora Josefa Margareto rep Rosanna i les cosines que l'acompanyen, Maria i Pepita, en l'habitació que hi ha a mà esquerra només entrar a la primera navada de la casa on viu. Roman assentada en una butaca alta, amb uns coixins voltant-li la zona lumbar, que la neta li ha col·locat ben estovats.

L'habitació dona al carrer. A través d'una reixa amb els finestrons oberts es veu passar la gent. Algú mira i saluda. D'altres passen

distrets i és la tia Josefa Margareto qui els fa senyals. A l'habitació es perceben olors recognoscibles. La del putxero que ve de la cuina, i la de fusta vella dels mobles. I l'olor d'anciana. Una olor rànica barrejada amb la del sabó amb què l'han endreçada.

La conversa és canviant i intranscendent. Rosanna no sap com fer perquè la dona aborde qüestions que a ella li interessin. Finalment decideix entrar-hi directament.

—I la meua iaia Rosa Blanc, sap vosté com és que se'n va anar a l'Argentina?

—Com? Perquè estava allà Lluís el Tamí, el seu home. Per què havia de ser?

—Però el seu home, el meu iaio Lluís, era d'ací, no?

—Era i no ho era. Perquè son pare i sa mare sí que eren de Benilluna però se n'havien anat molt menuts a l'Argentina feia molt de temps, cadascun amb la seua família. I allà es van casar i el teu iaio, Lluís el Tamí, ja va nàixer allà a l'Amèrica aquella.

—I com va ser que es van conèixer i es va casar amb ma iaia?

—No ho saps? Un any, quan érem jovenetes, els Tamins, pare, mare i fill van vindre uns mesos des d'allà l'Argentina a Benilluna. S'havien fet molt rics i tenien un *haiga*, que ací en aquell temps només tenia auto el metge i ningú més. I no sé com la van portar però els Tamins anaven pel poble amb el seu cotxàs, amunt i avall, que tot era alçar polseguera i totes les persones eixíem a la porta de casa per veure'ls. La gent deia que havien vingut a buscar una dona per a casar el fill perquè a la mare, la senyora Anita, no li agradaven per al seu xicon les jovenetes argentines. Ell era pobil i heretaria tota la fortuna familiar. I es veu que van ataüllar Roseta Blanc, que feia molt de goig, i de seguida van anar a buscar-la. I la convidaven a pujar a l'auto i la duien a ballar amb el fill. Però ella, no sé si els tenia vergonya o què, el cas és que fugia dels Tamins i a voltes les amigues l'amagàvem. Però sa mare un dia va dir prou i va començar a acompanyar-los ella també, amunt i avall, per animar Roseta a perdre la vergonya d'estar amb aquelles persones. I ja es

van enamorar ella i Lluís i es van fer nòvies i de seguida es van casar ací, a Benilluna, abans que els Tamins se'n tornaren a l'Argentina. No van fer un casament molt lluit perquè no els va donar temps, però sí que van convidar a xocolate tots els del poble que van voler. I quan el seu home i els sogres se'n van anar, la teua iaia encara es va quedar ací al poble amb els seus pares per a començar a preparar el seu viatge, i al cap de poc de temps ja estaven allà a l'Amèrica aquella ells també. I es deia pel poble que quan van arribar allà tan lluny, ella ja estava prenyada perquè es veu que va ser tocar-la Lluís, ací a Benilluna, i de seguida empeltar-la. Que tot això se sabia perquè en aquell temps hi havia a l'Argentina algunes famílies de Benilluna i de pobles del voltant, que vivien principalment en unes ciutats que es deien Mendoza i San Juan, i els uns o els altres es coneixen i en les cartes als familiars d'ací sempre ho contaven tot.

Poca informació que no coneguera va aportar la senyora Josefa a Rosanna. Simplement la confirmació d'una part de la història de l'àvia i la confirmació també que el «secret familiar millor guardat» ho era realment. Els sentiments i les paraules de l'àvia, ara com ara, es quedarien només amb ella.

T'ho explique a tu, Rosanna, la meua neta volguda, perquè sé que el teu cor, ara adolorit per l'abandó de la persona que estimaves, està al costat del meu, vell i gastat, adolorit per tantes coses... I jo era jove, molt jove, un capoll acabat d'esclatar. També ho era ell, el meu amic de sempre. Junts visquérem a Benilluna una infància feliç. Corríem pels carrers i amb altres xiquets i xiquetes jugàvem a acaçar-nos. I corríem pels camps com animalets lliures. Junts descobríem nius de merles i caus de raboses. Creixíem junts i junts deixàvem la infància arrere. Les nostres veus canviaven i els cossos experimentaven transformacions. El seu unes, el meu unes altres. I ens les explicàvem amb confiança, contents dels respectius canvis.

El temps passava i tot era gojós. Ens anàvem fent grans i, de bon grat, assumíem noves responsabilitats. Ell treballava amb els seus pares al camp i, com molts altres jóvens del poble, es va fer músic de la banda de música local acabada de crear. Jo ajudava ma mare. I les nostres trobades, encara que es van espaiar, van suposar moments feliços que ens descobrien que estar junts era viure moments màgics, que el fet d'acaronar-nos ens feia vibrar i ens traslladava a un món de plaer, només nostre. Solíem recórrer als nostres amagatalls de la infància i, voltats de la sentor de les herbes, sota un cel blau ple de sol o gris o negre ple d'estreles, assaboríem la dolçor dels nostres cossos junts. I ens estimàvem. Amb una estima intensa i dolça com el gust del vi dolç.

I va ocórrer, sí. Va ocórrer que en un moment donat vaig comprovar que no tenia la menstruació. Passaven poquets dies, sis o set, de la data que hauria d'haver menstruat però fins aquell moment la meua regla s'havia presentat sempre en el moment exacte, com un rellotge. A pesar que ningú no m'havia explicat mai el que allò significava, de seguida ho vaig sospitar: el meu amic i jo tindríem un fillet. I, mira, a pesar que sabia que allò em portaria molts problemes i disgustos, que per sempre més ho hauria de dur com un estigma, jo estava contenta. I qui sap si també allò evitaria un casament indesitjat!

